

Fra konstituerende magt til destituerende magt – En kritik af Agambens konception af magt og politik

AF NICOLAI VON EGGERS

SLAGMARK #72

SIDER: 93-108

I en tale afholdt i Athen november 2013 på invitation fra SYRIZA's ungdomsafdeling indikerede Giorgio Agamben, hvorledes hans positive og måske endda normative, politiske projekt kan beskrives som dét at skabe eller tænke "muligheden af et politisk liv" (Agamben, 2014a). Et sådant politisk liv står ifølge Agamben i modsætning til den eksisterende globale, politiske orden – det liberale demokrati med dets fokus på at forsvare (rets)staten; hvad Agamben kalder "Sikkerhedsstaten" – i hvilken "det politiske liv er blevet umuligt" (Agamben, 2014a). Derfor går Agambens projekt, som han forklarer, ud på "først og fremmest at genopfinde en livsform, at få adgang til en ny figur for det politiske liv, hvis minde Sikkerhedsstaten for enhver pris forsøger at udviske" (Agamben, 2014a). Denne livsform er, som Agamben har argumenteret for i sine tidlige værker, en 'væren-hvad-som-helst' (*l'essere qualunque*), der ikke på forhånd er defineret, og som ikke er givet nogen bestemt plads i verden eller underlagt en given orden, men som i stedet for en aktualiseret identitet er kendetegnet ved potentialet til at være og gøre så at sige hvad som helst (Agamben, 1993, s. 1).

Imidlertid vil en sådan ny politisk dimension først åbne sig, siger Agamben, når vi får blotlagt eller skabt 'magtens anarki' (Agamben 1993, s. 1). Som en nyere Agamben-tekst viser, skal anarki i denne sammenhæng forstås bogstaveligt, som

an-arché, der kommer af det græske ord for magt (*arché*), og som derfor bedst kan oversættes med *af-magt* (Agamben 2014b, s. 72 / 2015b). Den nye magtform, der vil gøre en ny livsform i form af det politiske liv mulig, er altså en magt, der tager form af afmagt.

Begreberne magt og politik er altså nært sammenknyttede for Agamben. Magtformen definerer en bestemt type af samfund eller forfatning – en politisk form kunne man sige – som igen bestemmer værensformen for de subjekter, der tager del i og er underlagt denne politiske form. Derfor vil Agamben gøre op med den suveræne magt (*potere sovrano*), som ifølge ham producerer suveræne rets- og sikkerhedsstater, som igen giver menneskene en bestemt, fastlåst rolle i den herskende orden, som de tvinges til at reproducere. Denne magttype finder ifølge Agamben sit paradigmatiske udtryk i den såkaldte konstituerende magt (*potere costituente*), som er den forfatningsgivende magt, der sætter og dermed aktualiserer en bestemt politisk orden i opgør med en anden allerede eksisterende orden – som f.eks. da de franske revolutionære skabte et konstitutionelt monarki og en retsstat med Forfatningen af 1791, der afskaffede det eksisterende, absolutistiske system.

Imod en sådan magtopfattelse – som suveræn, forfatningsskabende, lovskabende og aktualiserende – har Agamben igennem sit forfatterskab forsøgt at udvikle en slags modmagt eller afmagt, der vil suspendere lovens magt over menneskene, som vil slippe af med suveræniteten og idéen om suverænitet, og som i stedet vil muliggøre, at menneskene potentielt kan gøre hvad som helst uden at skulle styrke og gentage en bestemt politisk orden. I sine seneste værker har Agamben i en slags omvendning af begrebet konstituerende magt kaldt denne magtform for destituerende magt (*potenza destituente*) (Agamben, 2014a; 2014b / 2015b).

Agamben skelner altså mellem *potere* og *potenza*, mellem en suveræn / konstituerende magtform (*potere*), der ikke giver muligheden for et egentlig politisk liv, men forfalder til ren administration af fastlåste subjekter, hvis formål i sidste instans er at styrke staten, og så en destituerende magtform (*potenza*), der fastholder muligheden for potentialitet (*potenzialità*).¹ Som Agamben siger det i 1995, så handler det om at skabe en type magt (*potenza*), der er bevidst om og kendetegnet ved sin egen afmagt (*impotenza*) (Agamben, 1998, s. 45; 2000, s. 113). Anarki og *impotenza* er med andre ord synonyme i Agambens vokabular i den forstand, at de afvikler den herskende magt og den herskende politiske orden uden egentlig at udvikle en ny. Denne form for magt er altså en afmagt – den tager primært form af suspension eller

inoperasità (inoperativitet eller uvirksomhed). Agambens primære eksempel er her legen, der kan tage et hvilket som helst objekt og give det en ny 'legende' funktion, uden at objektet af den grund ophører med at være det objekt, det var (Agamben, 2007, s. 76). En klemme bliver for det legende barn til en flyvemaskine uden af den grund at ophøre med at være klemme, og på den måde kan alt potentielt være hvad som helst. På samme måde opfordrer Agamben os til at fremtænke og muliggøre et legende liv, hvor loven og magten (lovskabende såvel som lovopretholdende) ikke længere har monopol på at definere den korrekte brug af livet, verden og dens ting. Når Agamben omtaler sit projekt som at skabe eller tænke muligheden af et politisk liv, er det således en sådan legende livsform, han har i tankerne.

I denne artikel vil jeg imidlertid kritisere Agambens konception af magt og politik. Agambens forståelse af konstituerende magt hviler på en monolitisk opfattelse af suveræniteten og af regering, som ikke tillader Agamben at skelne mellem forskellige former for politisk orden og dertilhørende politisk liv. Dette kommer klarest til udtryk i Agambens (fejl)læsning af Aristoteles' idéer om politik og suveræniteten, som derfor vil udgøre omdrejningspunktet for denne artikel. Ifølge Agamben har suveræniteten en bestemt logik qua suveræniteten, hvilket Agamben mener at kunne aflæse (symptomatisk) hos Aristoteles. Agamben argumenterer for, at det ikke er afgørende, om vi har at gøre med en demokratisk eller oligarkisk suveræniteten, da suveræniteten har sin egen logik qua suveræniteten. Jeg vil imidlertid argumentere for, at Aristoteles overbevisende viser – *contra* Agamben - at den politiske orden, og dermed det politiske liv, struktureres alt efter, hvem der er dominerende / suveræn. Der er således afgørende forskel på, om vi har at gøre med oligarkisk eller demokratisk suveræniteten, om det er eliten eller folket, der bestemmer. Denne forskel kommer ifølge Aristoteles også til udtryk i selve den måde, der styres på, særligt med hensyn til organerne for politiske beslutningsprocesser og retssystemet.

Agambens begreb om suveræniteten som undertrykkende og afpolitiserende qua suveræniteten gør ham således blind overfor de materielle mulighedsbetingelser, som skal til for at skabe "muligheden af et politisk liv". Agamben fokuserer udelukkende på ophævelse eller suspension af suveræn magt (lovgivende og lovopretholdende). Derfor opfordrer han til at lyse begreber som suveræniteten og konstituerende magt i band således, at vi kan komme frem til en alternativ politisk logik og ontologi (Agamben, 2000, s. 110).² Af denne grund skelner han hverken mellem demokrater og oligarker eller det leninistiske og det nazistiske parti, og således bliver alle

virkelige politiske bevægelser udtryk for en og samme afpolitiserende logik – hvad man kunne kalde administrationen af det givne (jf. Mathias Hein Jessens artikel i dette nummer). Dermed bliver Agambens ontologi og vokabular – hvilket viser sig symptomatisk i hans læsning af Aristoteles – ubrugeligt i forhold til at forstå konkrete, politiske kampe og de politiske potentialer i en given kamp eller borgerkrig.

Denne artikel stiller således spørgsmålet om den politiske status hos Agamben og i snæver sammenhæng dermed om muligheden af at finde en magtform, der kan gøre en genuin politik mulig. I modsætning til begrebet om biomagt (*biopotere*), der for Agamben er uden emancipatorisk potentiale, er det i stedet en strid mellem emancipation som konstituerende magt og emancipation som destituerende magt, der viser sig som det afgørende spørgsmål.

I artiklens første del udlægger jeg loyalt Agambens læsning af Aristoteles for så i anden del at problematisere denne. I artiklens tredje og sidste del diskuterer jeg de ontologiske og politiske implikationer af Agambens læsning af Aristoteles og de deraf følgende konsekvenser af min kritik.

POLITIK MELLEM FORFATNING OG REGERING

Ifølge Agamben er der en vis tvetydighed i selve begrebet om det politiske. På den ene side er det knyttet til ordet forfatning og den handling, hvori en given politisk orden konstitueres. På den anden side henviser begrebet 'politik' også til regering eller administration – altså til varetagelsen af den politiske orden (Agamben, 2009, s. 8 / 2015a). På den ene side konstituerende eller forfatningsgivende magt (de to er synonyme) og på den anden side den konstituerede magt: den eksekutive magt i ordets bredeste forstand forstået som foreningen af den lovgivende, udøvende og dømmende magt. Begge dele kan betegnes som politik eller som værende politiske, som når man eksempelvis taler om en politisk bevægelse, der vil skabe en ny politisk orden (konstituerende magt), eller om at 'gå ind i politik', underforstået at tage del i administrationen af den eksisterende politiske orden (konstitueret magt).

Agamben taler om begrebet politik som en "amfibologi", det vil sige et begreb, der har to forskellige betydninger, ofte på grund af en upræcis brug eller en fejlagtig logik. Herkomsten til denne tvetydighed eller amfibologi i vores forståelse af politik sporer Agamben til Aristoteles' politiske tænkning. Ved at henvise til kapitel 27 i en engelsk oversættelse af Aristoteles' *Athens forfatning* (*Athenaion politeia*) viser

Agamben, hvordan det græske *politeia* kan oversættes både med 'forfatning' og med 'regering' – altså de to ellers tilsyneladende modsatrettede begreber. De to forskellige oversættelser af det samme ord benyttes endda i flere tilfælde i én og samme sætning (Agamben, 2009, s. 7f / 2015a). Man kunne give mange eksempler på dette i Aristoteles' forfatterskab, og Agambens pointe er da heller ikke, at der er tale om en dårlig eller inkonsekvent oversættelse, men derimod at der er tale om en vis tve-tydighed iboende begrebet selv: *Politeia* betyder både forfatning og regering, både konstituerende og konstitueret magt.

Dette leder Agamben til at kommentere på et centralt citat fra *Politikken*, hvor Aristoteles opridses de forskellige mulige former for forfatning/regering (*politeiai*), og som jeg her oversætter efter Agambens oversættelse af Aristoteles:

Eftersom *politeia* og *politeuma* henviser til den samme ting, og fordi *politeuma* er den suveræne (*kyrion*) magt i en by [*poleon*], så følger det med nødvendighed, at den suveræne magt tilhører enten en enkelt, nogle få eller mange. (1279a, 25-27)

Som Agamben bemærker, lyder den traditionelle oversættelse, at "eftersom forfatning [*politeia*] og regering [*politeuma*] henviser til den samme ting, og at regeringen er den suveræne magt i staten..." og så videre. Herpå kommenterer Agamben, at en mere korrekt oversættelse selvfølgelig skulle gengive ligheden mellem *politeia* og *politeuma*, men at det afgørende ved denne passage er, at Aristoteles forsøger at komme af med tve-tydigheden i politik-begrebet ved at indføre en idé om *kyrion* eller suverænitet, der skal løse eller afskaffe – eller måske endda blot tildække – problemet med, at *politeia* på én gang er forfatning og regering, forfatningsgivende magt og regerende magt, konstituerende og konstitueret magt. "[D]et er klart," skriver Agamben, "at Aristoteles' forsøg på at reducere tve-tydigheden [i politik-begrebet] ved hjælp af denne figur, som kaldes *kyrion*, er det essentielle problem i denne passage" (Agamben, 2009, s. 8 / 2015a). Med andre ord er politik, for Agamben at se, fanget i et selvmodsigende spil mellem konstituerende og konstitueret magt: på den ene side kamp for at skabe en politisk orden (revolution, ekstra-parlamentarisk kamp, ulovlig aktivitet); på den anden side administration af en given politisk orden (kontrarevolution, parlamentarisme, lov).

For at forstå det politiske paradoks kan vi ifølge Agamben ("dog ikke uden at gøre lidt vold på tingene") forstå det således, at "konstituerende magt (*politeia*) og

konstitueret magt (*politeuma*) bindes sammen i form af en suveræn magt (*kyrion*), der fremtræder som dét, der holder de to sider [*faces*] af politik sammen” (Agamben, 2009, s. 8 / 2015a). Politik er med andre ord en indre modstilling mellem to modsatrettede betydninger og aktiviteter – et janushoved med to ansigter, der kun holdes sammen tilsyneladende eller efter opkomsten af suveræn magt. Politik er en umulighed, som kun forbliver en mulighed, så længe der er – eller så længe det ser ud som om, der er – en suveræn magt til at holde sammen på det hele. Suveræniteten er dét, som tvinger den ordenssættende vold og dens ordensopretholdende vold sammen. Eller for at sige det i de termer, som Agamben tager fra abbé Sieyès og moderne forfatnings- og retsteori, så er det *suveræniteten, der holder de to sider af politik, konstituerende og konstitueret magt, sammen*.

Men samtidig – og det er Agambens kritiske pointe – så har henholdsvis konstitueret og konstituerende magt kun betydning i kraft af deres relation til hinanden. Den konstituerende magt har ambition om at sætte en (ny) politisk orden, altså om at etablere en konstitueret magt, der kan forvalte denne orden. Samtidig – og modsat – så har den konstituerede magt det som sin ambition at bevare den herskende politiske orden og dermed at udelukke enhver form for konstituerende magt. Der er altså et asymmetrisk forhold mellem de to, hvor den konstituerende magt med nødvendighed vil slå over i en konstitueret magt, mens den konstituerede magt for alt i verden vil undgå en ny konstituerende magt. I stedet for en virkelig og truende, konstituerende magt opretholdes enhver konstitueret magt derfor af en myte om en forudgående, konstituerende magt, som på et tidspunkt nedlagde grundstenene til den herskende politiske orden (founding fathers, grundloven, rettighedserklæringer), og som aldrig kan betvivles. Den konstituerende og den konstituerede magt udelukker altså gensidigt hinanden, men samtidig kun for at slå over i hinanden på forskellig vis (virkeligt og imaginært). Det er dette paradoks, som males over med begrebet om suveræniteten, der etablerer en tilsyneladende harmoni mellem konstitueret og konstituerende magt.

FORHOLDET MELLEM KONSTITUERENDE OG KONSTITUERET MAGT HOS ARISTOTELES

Som altid med Agambens læsninger viser en tilsyneladende historisk, konkret analyse (af eksempelvis Aristoteles) sig at have ontologiske implikationer. Dette skal ikke forstås sådan, at de ontologiske vilkår ifølge Agamben determinerer en given

tænkere (eksempelvis Aristoteles') teori, men snarere på den måde, at en læsning efter visse teoriers ontologiske spor gør os i stand til at afdække, hvad noget (eksempelvis politik) *er*. Agambens læsning har heller ikke til formål at vise, at Aristoteles har determineret al politik sidenhen, men den indre modsætning, der eksisterer i politik lige nu og som i en vis forstand har eksisteret i politik lige siden Aristoteles, kan komme til syne i en tilsyneladende grundig læsning af de ontologiske implikationer af Aristoteles' teori – også hinsides de problemer, som Aristoteles selv eksplicit opstiller. Der er altså tale om symptomallæsning, hvor interne selvmodsigelser og implicite problemer slår ud i inkonsistente eller omskiftelige definitioner og diskussioner, der forlades af forfatteren, når de ellers synes at spidse til, for så pludseligt at vende tilbage andre steder. Dette har ledt kritikere til fuldstændigt at afvise Agambens tænkning på baggrund af hans indimellem mildest talt søgte – hvis ikke direkte fejlagtige – udlægninger, som eksempelvis det påståede skel mellem *bios* og *zoē* (Derrida, 2009; Finlayson, 2010). Men i stedet for helt at afvise Agamben kan man argumentere for, at forskellige filosofiske teorier læses som værende indikationer på værens forfatning, og at Agambens læsninger derfor siger langt mere om Agambens eget ontologiske projekt (og hans arv fra Heidegger) end om dem, han læser (Abbott, 2014, s. 143).

Således kan enhver af Agambens læsninger – også når det kommer til hans læsning af politik-begrebet hos Aristoteles – siges at være symptomatisk for hans forståelse af, hvad et givent fænomen *er*. Men det betyder også, at man ved at kritisere en given læsning uvægerligt kritiserer den ontologi, som Agamben forsøger at fremskrive. Vi kan derfor nå frem til en mere nuanceret forståelse og en kritik af Agambens politik-begreb ved at se nærmere på hans læsning af Aristoteles gennem Sieyès' begreber om konstituerende og konstitueret magt.

Ifølge Agamben er det idéen om suverænit (*kyrion*), der binder den konstituerende og den konstituerede magt sammen. Når den konstituerende magt skaber en konstitueret, politisk orden, skaber den også en suveræn magt, som skal sikre, at denne orden forbliver den herskende orden. Eksempelvis skabte de amerikanske revolutionære med deres forfatning en 'balance' mellem den lovgivende forsamling - i sig selv balanceret mellem to kamre - og højesteret, der skulle sikre, at den herskende politiske orden ville forblive den herskende politiske orden. En række subjekter handler altså kollektivt; agerer som en konstituerende magt, der skaber en ny politisk orden; og afgiver dernæst denne konstituerende magt til fordel for

en konstitueret magt, som igen bindes op på den 'oprindelige', konstituerende magt (som eksempelvis den berømte åbning fra den amerikanske forfatning: "We, the people of the United States..."). Suveræniteten er altså den bro, der etableres mellem den konstituerede og den konstituerende magt.

Det er ikke svært at se, hvordan idéen om suveræniteten – som Agamben også identificerer hos Aristoteles, og som her er eksemplificeret ved den amerikanske revolution og forfatning – er bundet op på idéen om en samfundskontrakt primært i dens hobbesianske version: På betingelse af, at de andre individer gør det samme, går en række individer sammen og overgiver retten til at regere sig selv til en suveræn (Hobbes, 1996, XVII, 13). Herfra er statens subjekter underlagt suverænen, for så vidt som denne sikrer statens fortsatte eksistens og dermed subjekternes status som subjektiveret af netop denne stat. Den konstituerende magt slår således over i en konstitueret magt, der skaber suveræniteten i henvisning til den 'oprindelige' konstituerende magt. Uanset hvem, der henvises til som den konstituerende magt, og uanset hvem, der har konstitueret den nye stat og dermed den nye politiske orden, så opstår suverænen ud af denne konstitution – hvor suverænen i denne sammenhæng er at forstå som den, "der bestemmer over undtagelsestilstanden" (Schmitt, 1922, s. 13), og som i Agambens version er sikkerhedsstaten og retsstatens egen indre logik (von Eggers, 2015).

Spørgsmålet er imidlertid, om det giver mening at udlægge Aristoteles på denne måde – det vil sige: Gennem en hobbesiansk/scmittiansk suverænitetsforståelse. Ifølge Agamben er det med den konstituerede magt (*politeuma*: administration, regering), at suveræniteten 'skabes', hvorved denne sys sammen med den konstituerende magt (*politeia*). Der er to problemer med denne læsning.

For det første giver det ikke mening at oversætte *politeia* med konstituerende magt, således som Agamben gør. *Politeia* kan oversættes med 'politisk orden' eller 'forfatning' og i nogle tilfælde endda med 'regering'. *Men forfatning er ikke det samme som konstituerende magt*. Konstituerende magt er, som det hedder på tysk, forfatningsgivende magt (*verfassungsgebende Gewalt*) (Böckenförde, 1986). Som abbé Sieyès formulerer det: "En forfatning forudsætter frem for alt en konstituerende magt / forfatningsgivende magt (*pouvoir constituant*) (Sieyès, 1789, s. 18) Den konstituerende magt er altså *ikke* forfatningen. Den kommer forud for forfatningen og kan betegnes som magten, evnen eller volden, der kan give en forfatning. *Politeia* er altså, for så vidt man vil holde fast i begrebsparret konstitueret-konstituerende

magt, ikke at forstå som konstituerende magt, men som konstitueret magt – altså det modsatte af, hvad Agamben hævder.

For det andet er det forkert at identificere *kyrion* (suveræniteten) med konstitueret frem for konstituerende magt hos Aristoteles. Eller rettere: Det giver ikke mening at lave et skarpt skel, som Agamben gør, da der for Aristoteles er kontinuitet mellem de to. Dette kommer tydeligt til udtryk i den passage, hvor Aristoteles måske klarest definerer sit begreb om suveræn magt: i *Athens forfatning, som er i fuld overensstemmelse med Aristoteles' definition af suveræniteten og suveræn magt i Politikken* (se f.eks. 1285a, 4-5; 1290b, 18-20). I *Athens forfatning* skriver Aristoteles om de politiske konsekvenser af demokraternes sejr over oligarkerne i borgerkrigen 403 f. kr.: ”Folket gjorde dem selv til den suveræne magt / herskere [*kyriarchos*] af det hele, og styrer det nu via dekretter og jurydomstole [*dikasteria*], i hvilke dommerne er de folkelige masser” (Aristoteles, 41.1; min oversættelse).

Folket besejrede oligarkerne (gjorde dem selv til herskere) og regerer nu Athen på demokratisk vis; det vil sige gennem et demokratisk parlament, der laver dekretter, og ved jurydomstole, hvor juryen består af masserne. Det er med andre ord ikke nogen særlig udmærkelse, der gør én i stand til at deltage i lovgivning og til at fælde dom. I stedet varetages den politiske administration af den suveræne magt af de folkelige masser. Med Aristoteles' ord fra *Politikken* er der tale om et demokrati, når ”de frie er i flertal og har suveræn magt over de offentlige embeder / magtinstanser [*kyrioi tes arches*]” (Aristoteles, 1290b, 18-20). Dette adskiller sig fra den aristokratiske samfundsopfattelse og politiske orden, hvor det netop er en særlig udmærkelse – enten i form af rigdom eller evne – der gør én i stand til at besidde et embede og at udøve politisk magt. Et oligarki er ifølge Aristoteles defineret ved, at de rige har suveræn magt over embeder (Aristoteles, 1290b, 2). For Aristoteles er aristokratiet defineret ved ’de bedste’ (*aristoi*), som ikke blot er udmærkede ved deres rigdom men også ved deres dyd (*aretē*) og dermed deres vilje og evne til at tage vare på byen eller staten (*polis*), og således kan aristokratiet både være de riges og de dydiges suveræne kontrol med statsapparaterne (1281a: 5-8). I en aristokratisk politisk orden (*politeia*) er det således de få og udmærkede, der laver love og dømmer, og som i det hele taget bedriver politik, mens det i en demokratisk, politisk orden (*politeia*) er folket, der gør dette. Denne pointe gentager Aristoteles i *Athens forfatning*, hvor han understreger retten til at blive dømt af sine fæller, som uløseligt forbundet med demokrati (og kun med demokrati):

”når folket hersker [*kyrios*] over afgørelsen [i domstole], er de hersker over staten” (Aristoteles, 9.1; min oversættelse) (se også Loraux, 2006, s. 229-244).

En given regering af *polis* (*politeuma*) er altså afhængig af og formet efter hvilket type af *politeia*, der er tale om: demokratisk eller aristokratisk. I en demokratisk politisk orden vil man have dekretter og offentlige processer, hvilket man ikke vil i en aristokratisk – for slet ikke at snakke om en monarkistisk stat, hvor staten ifølge Aristoteles ikke regeres efter politiske principper og dermed ikke falder under den politiske logik, men snarere er at sammenligne med en husholdning (*oikonomia*) og dermed en rent administrativ, økonomisk logik (Aristoteles, 1255b, 19-21; 1259b; 1279b, 17-18).³ Selve den politiske administrations form er altså afhængig af hvilken type af suverænitet, der er tale om. I et demokrati tager man eksempelvis beslutninger i en offentlig forsamling (*ekklesia*), hvilket man ikke gør i et oligarki. På samme måde vil retssystemet være afhængigt af den politiske form: Kan alle borgere i staten potentielt nomineres til juryer eller ikke? Bliver de valgt gennem valg (aristokratisk) eller ved lodtrækning (demokratisk)? (Aristoteles, 1300b, 13-18). Selve udformningen af regeringsmåden og borgernes rolle heri – og hvem der overhovedet tæller som borgere – afhænger altså af, hvem der har suverænitet og den deraf følgende måde, hvorpå denne suverænitet kan fastholdes og videreføres.

Der hersker dermed kontinuitet mellem *politeia* og *politeuma* i Aristoteles' opfattelse af politik. Det er i den forbindelse, at Aristoteles skriver (som Agamben citerer), at ”*politeia* og *politeuma* henviser til den samme ting”, nemlig ”den suveræne magt i en *polis*”. Der er ingen amfibologi hos Aristoteles, eftersom både *politeia* og *politeuma* – modsat hvad Agamben hævder – begge er konstitueret magt. Aristoteles er helt klar på dette punkt. Af samme grund er suverænitet ikke – igen modsat Agamben – noget, der kommer efter og forsøger at løse eller tildække den splittelse mellem *politeia* og *politeuma*, der som sagt ikke eksisterer. I stedet kommer suveræniteten forud for den konstituerede magt og sætter denne. Denne suveræne magt er, som vi netop har set, den, der trækker sig sejrrikt ud af borgerkrigen. I tilfældet fra 403 f.kr. er dette folket, så når den politiske orden (*politeia*) er demokratisk, og når forvaltningen af denne orden (*politeuma*) tager form af dekretter og offentlige processer, så henviser *politeia* og *politeuma* (politisk orden og regering) til den samme ting, nemlig folket, som er den suveræne magt (*kyrion*) i en given *polis* (stat / by).

Der er altså ingen tvetydighed eller amfibologi i bestemmelsen af politik hos Aristoteles. Derimod er der perfekt kontinuitet. Folket vandt borgerkrigen og gjorde

dermed sig selv til den suveræne magt i polis. Derefter skabte de naturligvis en demokratisk orden, hvori der herskes på demokratisk vis, og som har til formål at fastholde og videreføre denne politiske orden og det politiske liv, den indebærer. Hvis oligarkerne havde vundet krigen, havde de naturligvis installeret en anden politisk orden, der opererede på anden vis, og som i lige så høj grad ville have til formål at fastholde den aristokratiske form for politisk orden og det politiske liv, den ville indebære.

Selve det politiske liv i en politisk orden – selve formen af det politiske – er altså afhængigt af borgerkrigens udfald. Borgerkrigen er, hvad man kunne kalde 'en metapolitisk kamp' i den forstand, at den er selve kampen om det politiskes form. Hvis folket / demokraterne vinder, tager det politiske én form; hvis oligarkerne vinder, tager det en anden.

Hvis vi skal oversætte Aristoteles' pointe til det vokabular, som Agamben foreslår, kan vi sige, at folket vandt borgerkrigen og dermed blev suverænt. Herved tilkæmpede det sig den konstituerende magt og muligheden for at skabe en politisk orden, der tillader folket at forblive suverænt. Der er altså ingen tvetydighed eller amfibologi i Aristoteles' begreb om politik, eftersom der ikke er nogen dyb splittelse mellem den konstituerende og den konstituerede magt, som males over eller holdes kunstigt sammen af idéen om suveræniteten. Tværtimod er der kontinuitet mellem den metapolitiske kamp (borgerkrigen), hvori folket trækker sig ud som suveræn, og regering af den politiske orden, hvori folket udøver sin suveræne magt i gennem demokratisk politik (dekreter og domstole). Folket gjorde sig selv suverænt i kraft af dets sejr i borgerkrigen, og det forbliver suverænt i og med den form, som administrationen af den nye, politiske orden tager.

FRA KONSTITUERENDE TIL DESTITUERENDE MAGT?

Hvilken type af magt vil tilvejebringe det politiske liv? Ifølge Agamben er det ikke en konstituerende magt, heller ikke en ødelæggende magt, men en destituerende magt – en slags anarki – der hverken er destruerende eller konstituerende, men som gør lovens magt over menneskene inoperativ og overgiver tingene til menneskenes frie brug (Agamben, 2014b, s. 71f / 2015b).

Denne idé er allerede på spil i Agambens kritik af suveræniteten og hans idé om en frigørende livsform fra 1990'erne. I *Homo Sacer* læser Agamben Sieyès' berømte

citat, at en ”forfatning [*constitution*] frem for alt forudsætter en konstituerende magt” som betydende, at ”forfatningen forudsætter sig selv som en konstituerende magt” (Agamben, 1998, s. 40). Det vil sige, at det er i og med forfatningen, at sådan noget som en politisk orden (konstitueret magt) overhovedet konstitueres. Den handling, hvormed forfatningen forfattes og implementeres, er dermed den suveræne handling *par excellence*, og ifølge Agamben vil en sådan strukturering af det politiske, der på forhånd er bestemt af suverænen, ikke give muligheden for et politisk liv, eftersom det politiske liv per definition er bestemt ved dets åbenhed og ubestemthed – hvad Agamben i *Det kommende fællesskab* definerer som ’hvad-som-helst-væren’ (*qualunque*).

I *Homo Sacer* leder diskussionen af konstituerende magt til en ontologisk diskussion af forholdet mellem potentialitet (muligheden af at være hvad-som-helst) og aktualitet. Potentialitet er, for Agamben at se, kun virkelig potentialitet for så vidt, som det ikke er aktualiseret. Potentialitet er både muligheden af at være og ikke at være, hvorimod aktualisering virkeliggør, hvad der før kun var potentielt, og således ikke længere fastholder muligheden af ikke at være (Agamben, 1998, s. 45). Sand potentialitet er således en potentialitet, som kan ikke aktualiseres, og som derved fastholder sin værensstatus som hvad-som-helst-væren.

Denne ontologiske opskrivning af potentialitet ligger til grund for Agambens kritik af den herskende suveræniteten, som først og fremmest er kendetegnet ved aktualisering af beslutninger. En beslutning er kun en suveræn beslutning for så vidt, som den rent faktisk gennemtrumfes og føres ud i livet. Således er ”en handling suveræn når den realiserer sig selv ved at fratage sig sin egen mulighed [*potenzialità*] for ikke at være” (Agamben, 1998, s. 46). Som Agamben siger, kan ”dét, som er potentielt, kun overgå til aktualitet i det øjeblik, hvor det fralægger sig dets potentiale til ikke at være” (Agamben, 1998, s. 46). Den suveræne handling, hvor man skaber en politisk orden eller håndhæver en lov, leder således væk fra hvad-som-helst-væren til fordel for en (forud)bestemt og reguleret brug af menneskelige handlemuligheder og af ting, hvilket står i modsætning til en legende og fri brug. Således dræber suveræniteten, for Agamben at se, det politiske mulighedsrum og umuliggør muligheden af et politisk liv ”over hvilket suveræniteten og retten ikke længere vil have nogen magt” (Agamben, 2000, s. 114).

I den forstand er den konstituerende magt i sig selv en magt, der leder til undertrykkelse frem for emancipation. ”At konstituerende magt ikke udtømmer sig i kon-

stitueret magt”, skriver Agamben, ”er ikke nok: suveræn magt kan også vedligeholde sig selv i det uendelige uden nogensinde at aktualiseres” (Agamben, 1998, s. 47). For muligheden af et politisk liv er det med andre ord ikke nok, at den konstituerende magt ikke slår om eller ikke udtømmer sig i en konstitueret magt. Den konstituerende magt indbefatter i selve sin form, at der er nogen, som kan sætte den politiske orden, der skal opretholdes ved en effektiv brug af lov og vold.

Det er altså for at undgå en sådan effektiv, regulerende og i sidste instans undertrykkende magt, at der er brug for en destituerende magt, som først og fremmest vil være kendetegnet ved afmagt (*impotenza*) – ved at sætte loven og det regulerede liv ud af kraft for at overgive verden og livet til fri brug. Magt som afmagt vil på den måde åbne for den potentialitet, der kendetegner hvad-som-helst-væren. Eller som det hedder i *Homo Sacer*: ”Denne potentialitet fastholder sig selv i dens relation til aktualitet i form af suspension; den har evnen til den handling ikke at aktualisere; den er suverænt i stand til dens egen *impotenza*” (Agamben, 1998, s. 45).

For Agamben er det ikke blot den retsstatslige sikkerhedsstat med dens teknokratiske forvaltning af menneskenes liv, men også den ”demokratisk-revolutionære tradition”, der er fanget i fantasien om en magt, der kan sætte en frigørende politisk orden (Agamben, 1998, s. 40). I sin ”For en teori om destituerende magt” udvider Agamben denne kritik, idet han hævder, at den demokratisk-revolutionære tradition, med sin magtfulde modstand i form af oprør og politisk kamp, bidrager til at stramme magtens greb over menneskenes liv og til at ”regere dem på en [for sikkerhedsstaten] mere profitabel måde” – som når eksempelvis antiterrorlovgivning og –udstyr legitimeres og forbedres på baggrund af optøjer (Agamben, 2014a). Den israelske våbenindustri brug af den palæstinensiske befolkning og dens optøjer som laboratorium for strategi- og teknologiudvikling er her eksemplarisk.

Spørgsmålet er imidlertid, om der er rigtigt, at knuden strammes hårdere i tak med, at der ydes mere modstand. Hvis vi vender tilbage til Aristoteles’ eksempel, kan vi se, at demokraternes modstand mod den oligarkiske politiske orden nok endte i borgerkrig, men også, at udfaldet af denne borgerkrig muliggjorde en helt anden politisk logik, hvori folket hersker over sig selv og tager del i det politiske liv omkring lovgivning og domsafsigelse. Med andre ord er det altså den demokratiske kamp, som overhovedet muliggør det demokratiske, politiske liv i første omgang.

I modsætning til Agamben, som hævder, at politik-begrebet, som eksemplificeret ved Aristoteles, er udtryk for en amfibologi, viser der sig at være perfekt kontinuitet

i Aristoteles' politik-begreb. Den konstituerende og den konstituerede magt hænger nært sammen, og selvom den konstituerende magt slår over i en konstitueret magt, er den konstituerede magt stadig formet af den konstituerende magt, som i dette tilfælde besiddes og udøves af folket. Agamben skelner ikke mellem en demokratisk og en oligarkisk politisk orden, ligesom han ikke skelner mellem det leninistiske og det nazistiske parti, og han har intet blik for de konkrete forskelle, som der er mellem forskellige politiske ordner.

Agamben har således ikke nogen analyse af, hvilken politisk orden – hvilke materielle mulighedsbetingelser – der skal til for om ikke at realisere så i det mindste at øge sandsynligheden og hyppigheden for det politiske liv. I den forbindelse er Agambens afskrivning, eller forsøg på at bandlyse den konstituerende magt, symptomatisk, idet den demokratisk-revolutionære traditions bestræbelser på at skabe et mulighedsrum for en emanciperet livsførelse fuldstændig ignoreres. Endvidere kan den nærmest totale bandlysning af konstituerende magt aflæses i hans symptomatiske (fejl)læsning af Aristoteles, som jeg har gjort her.

Der er dog stadig væsentlige ting at tage med fra Agambens meditationer over hvilken type af magt, der kan tilvejebringe et politisk liv. Først og fremmest er det væsentligt at notere sig, at Agamben definerer sit emancipatorisk projekt som at fremtænke et *politisk* liv. I tråd med Jacques Rancières kritik af fantasien om en lykkelig og friktionsløs afpolitiseret administration i den traditionelle marxistiske forestilling om emancipation (Rancière, 2004), og i tråd med Alain Badiou, der fremhæver det politiskes egen ret hinsides og imod både staten og enhver fantasi om Partiet som en emanciperende faktor (Badiou, 2010), så opskriver også Agamben det politiske ikke blot som et middel, men som navnet på emancipation.

Men i modsætning til den demokratisk-revolutionære tradition, stiller Agamben aldrig spørgsmålet: Hvilke politiske og materielle vilkår skal der til for at muliggøre det politiske liv? Hvad dette spørgsmål viser er, at der altid i første omgang er brug for en konstituerende magt til at skabe mulighedsbetingelserne for et politisk liv.

NOTER

- 1 Denne skelnen mellem *potere* og *potenza* er langt fra unik og kan også findes i bl.a. Antonio Negris bog om konstituerende magt, som Agambens tænkning på mange måder kan ses som et opgør med (Negri, 1999).
- 2 At lyse et begreb i band betyder for Agamben ikke, at det ganske enkelt skal smides ud, men snarere, at man skal finde måder, hvorpå man kan gøre det inoperativt (se også Nancy, 1993; Mills, 2004).
- 3 Det er netop denne monarkiske, administrative logik, som Agamben sætter lig med suverænitets logik som sådan. Dette sker, da Agamben oversætter Pindars *basileus*, som betyder kongemagt, med 'suverænitets' og herudfra mener at kunne udrulle 'suverænitets logik' (Agamben, 1998, s. 30-34), For min kritik af Agambens fejlversættelse og dens dybtgående konsekvenser, (se von Eggers, 2015).

LITTERATUR

- Abbott, M. (2014). *The Figure of this World*. Edinburg: Edinburgh University Press.
- Agamben, G. (1993). *The Coming Community*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Agamben, G. (1998). *Homo Sacer*. Stanford: Stanford University Press.
- Agamben, G. (2000). *Means without End*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Agamben, G. (2007). *Profanations*. New York: Zone Books.
- Agamben, G. (2009). Note liminaire sur le concept de la démocratie. I *Démocratie, dans quel état?* Paris: La fabrique, 7-9.
- Agamben, G. (2014a). For a Theory of Destituent Power. <http://criticallegalthinking.com/2014/02/05/theory-destituent-power/>.
- Agamben, G. (2014b). What is a Destituent Power? *Environment and Planning D: Society and Space*, 32, s. 65– 74.
- Agamben, G. (2015a [2009]). Indledende note om demokrati-begrebet. *Slagmark – Tidsskrift for idéhistorie*, 72, Giorgio Agamben.
- Agamben, G. (2015b [2014]). Elementer til en teori om destituerende magt. *Slagmark – Tidsskrift for idéhistorie*, 72, Giorgio Agamben.
- Aristoteles (1944). *Politics* (bilingual edition). London: Harvard University Press. Aristoteles (intet år). *Ἀθηναίων πολιτεία*. Athen: I. Zacharopoulos.

- Badiou, A. (2010). *The Communist Hypothesis*. London: Verso.
- Böckenförde, E.-W. (1986). *Die verfassungsgebende Gewalt des Volkes*. Berlin: Hermann Luchterhand Verlag.
- Derrida, J. (2009). *The Beast and the Sovereign*. Chicago: Chicago University Press.
- Finlayson, J.G. (2010). 'Bare Life' and Politics in Agamben's reading of Aristotle. *The Review of Politics*, 72, 97-126.
- Hobbes, T. (1996 [1651]). *Leviathan*. Oxford: Oxford University Press.
- Lorau, N. (2006). *The Divided City*. New York: Zone Books.
- Marx, K. (1970 [1867]). *Kapitalen (bind 1)*. København: Rhodos.
- Mills, C. (2004). Agamben's messianic politics: Biopolitics, abandonment and happy life. *Contretemps*, 5, 42-62.
- Nancy, J.-L., (1993). *The Birth to Presence*. Stanford: Stanford University Press.
- Negri, A. (1999). *Insurgencies: Constituent Power and the Modern State*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Rancière, J. (2004). *The Philosopher and his Poor*. London: Duke University Press.
- Schmitt, C. (1922). *Politische Theologie*. Berlin: Duncker & Humblot.
- Sieyès, E.-J. (1789). *Reconnaissance et exposition raisonnée des droits de l'homme et du citoyen*. Paris.
- von Eggers, N. (2015). Reappropriating Sovereignty: A Critique of Giorgio Agamben's Abandonment of Sovereignty. *Trópos*, 8, 155-179.